

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто та уточнено поняття “особистісно-орієнтоване навчання”. Визначено відмінність особистісно-орієнтованого навчання школярів від традиційного, значення особистісно-орієнтованого навчання у формуванні особистості. Розглянуто психолого-дидактичні характеристики, що забезпечують особистісно-орієнтовану спрямованість уроку.

Ключові слова: особистісно-орієнтоване навчання, особистість, мотивація.

У “Національній доктрині розвитку освіти України XXI ст.” зазначено, що важливим завданням сучасної системи навчання і виховання є формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості, соціально адаптованої та здатної до самореалізації в суспільстві. Але і суспільство загалом, і кожна людина окремо згодні, що основна вимога до сучасної освіти – її особистісна, гуманістична спрямованість. Ця вимога зумовлює особливу увагу до особистісно-орієнтованого підходу в педагогічній науці та практиці.

Особистісно-орієнтоване навчання спрямоване на вирішення ключових проблем гуманізації загальної середньої освіти: підвищення престижу шкільної освіти; розвитку в учнів стійкого інтересу до пізнання, бажання та вміння самостійно вчитися; подолання труднощів, викликаних генетично та соціально зумовленими відмінностями в рівні розвитку дітей; формування основ базової культури особистості.

Головними завданнями особистісно-орієнтованого навчання є: розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей кожного учня; розвиток його індивідуальних пізнавальних здібностей; допомога йому в самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні; формування культури життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати власне життя.

Особистісно-орієнтовану модель навчання сьогодні розробляє багато вчених.

З-поміж значної кількості теоретичних концепцій особистісно-орієнтованого навчання передусім виокремлюються психолого-дидактична концепція І. Якиманської та дидактична модель особистісно-орієнтованої освіти В. Серикова, які найбільше відповідають новим потребам освіти.

І. Якиманська розглядає процес учіння як індивідуально значущу діяльність окремого учня, в якій реалізується його суб'єктний досвід (досвід, здобутий дитиною самостійно, поза навчальним процесом). Роль навчання полягає в тому, щоб виявити особливості цього досвіду (особистісні смисли, цінності, відносини), збагатити його науковим змістом, за необхідності перетворити, створити умови для розвитку індивідуальності учня. Тому

основою технології особистісно-орієнтованого навчання є принцип суб'єктивності освіти. Основною формою навчання в концепції І. Якиманської є особистісно-орієнтований урок [1].

В основу моделі особистісно-орієнтованої освіти, розробленої В.В. Сериковим, покладено теорію особистості С.Л. Рубінштейна, згідно з якою суть особистості виявляється в здатності займати певну позицію. Ідея концепції – створення умов для повноцінного прояву й розвитку таких функцій особистості учня: вибірковості (здатності людини до вибору), рефлексії (особистість має оцінювати власне життя), буття, що полягає в пошуках сенсу життя та творчості, формувальній (формування образу “Я”), відповідальності (“Я відповідаю за все”), автономності особистості (із розвитком вона дедалі більше стає вільною від інших чинників). Освіта, орієнтована на особистість, досягає своєї мети такою мірою, якою створює ситуацію прагнення особистістю власного розуміння життя, життєвих смислів, сил саморозвитку [2].

У нових концепціях особистісно-орієнтованого навчання посилюється гуманістична спрямованість процесу навчання; розглядається особистість, яка, крім соціальних якостей, наділена суб'єктивними властивостями (її незалежність, здатність до вибору, рефлексії, саморегуляції); особистість є системоутворювальним началом педагогічного процесу; головними цілями освіти стає створення умов для розвитку індивідуально-особистісних здібностей, властивостей; поряд з інтеріоризацією (перетворенням зовнішніх впливів у внутрішній план особистості) важливого значення набуває персоналізація, прагнення до самоактуалізації, самореалізації та інші внутрішні механізми індивідуального саморозвитку.

Мета статті – розкрити визначення поняття “особистісно-орієнтоване навчання учнів” з методологічної позиції та показати його значення для самореалізації особистості.

У науково-педагогічній літературі існує досить велика кількість визначень поняття “особистісно-орієнтований підхід”, але нам імпонує те, в якому зазначено, що це методологічна орієнтація в педагогічній діяльності, що дає змогу за допомогою опори на систему взаємопов'язаних понять, ідей і способів дій забезпечувати й підтримувати процеси самопізнання та самореалізації особистості дитини, розвитку її індивідуальності.

У сформульованому визначенні відображені важливі аспекти, такі як:

- особистісно-орієнтований підхід є, насамперед, орієнтацією в педагогічній діяльності;
- особистісно-орієнтований підхід являє собою комплексне утворення, що складається з понять, принципів і способів педагогічних дій;
- особистісно-орієнтований підхід пов'язаний з прагненням педагога сприяти розвитку індивідуальності учня, прояву його суб'єктивних якостей [3].

Особистісно-орієнтований підхід є за своєю сутністю гуманістичним, розглядає людину як основну цінність. У його межах будь-які форми, методи, технології освіти розглядають у контексті одного з найважливіших

завдань освіти – забезпечити максимально сприятливі умови для саморозвитку кожної особистості.

Критеріями оцінювання ефективності тієї чи іншої педагогічної технології мають бути показники, що враховують не тільки рівень оволодіння знаннями, вміннями та навичками, а й сформованість певних особистісних якостей, що характеризують різні аспекти розвитку інтелекту, духовності, творчих здібностей учнів.

Упровадження особистісно-орієнтованого підходу в навчання дасть можливість створити умови для самореалізації учнів.

Особистісно-орієнтована освіта передбачає орієнтацію на навчання, виховання й розвиток усіх учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей:

- вікових, фізіологічних, психологічних, інтелектуальних;
- освітніх потреб, орієнтацію на різний рівень складності програмного матеріалу, доступного учневі;
- виокремлення груп учнів за знаннями, здібностями, професійною спрямованістю;
- ставлення до кожної дитини як до унікальної індивідуальності [4].

Порівняльну характеристику традиційного та особистісно-орієнтованого навчання подано в табл.

Таблиця

Порівняльна характеристика традиційного та особистісно-орієнтованого навчання

Традиційне навчання	Особистісно-орієнтоване навчання
Навчання як нормально побудований процес (і в цьому жорстко регламентований)	Учіння як індивідуальна діяльність учня, її корекція та педагогічна підтримка
Вектор розвитку заданий	Навчання не стільки задає вектор розвитку, скільки створює для цього всі необхідні умови
Спільна, єдина й обов'язкова для всіх лінія психічного розвитку	Допомога кожному учневі вдосконалювати свої індивідуальні здібності, розвиватися як особистості, з урахуванням наявного в нього досвіду пізнання
Вектор розвитку будується від навчання до учіння	Вектор розвитку будується від учня до визначення педагогічних впливів, що сприяють його розвитку
Завдання формування особистості із заданими властивостями	Забезпечення особистісного зростання, розвиваючи здатність до стратегічної діяльності, креативність, критичність, систему потреб і мотивів, здатність до саморозвитку, самовизначення

Виокремлюють психолого-дидактичні характеристики, що забезпечують особистісно-орієнтовану спрямованість уроку: формування і стимулювання суб'єктної позиції учня; створення умов для розвитку індивідуа-

льності та унікальності учня; орієнтація на формування навчальної діяльності учня (а не передачу навчальної інформації); знання й облік психофізіологічних особливостей учнів; орієнтація на розвиток внутрішніх мотивів навчання, стимулювання і становлення власного (особистісного) сенсу навчання; орієнтація на розвиток пізнавальних (інтелектуальних) здібностей; організація рівноправного партнерського спілкування в навчальній взаємодії; забезпечення зворотного зв'язку в педагогічному процесі; індивідуально орієнтована позиція педагога [1].

До типів уроків, які сприяють реалізації особистісно-орієнтованого навчання, належать: вивчення нового матеріалу, узагальнення знань, контроль за знаннями.

Висновки. З позицій особистісно-орієнтованого підходу педагогічна технологія навчання має бути спрямована на розвиток особистості та творчих здібностей і може виражатися у вигляді системи різнорівневих творчих завдань, застосування дослідницьких і телекомунікаційних проєктів, розбору нестандартних професійних ситуацій, участі в дискусіях і конференціях, виконання різних видів і форм самостійної роботи учнів, навчання у співробітництві тощо.

Кожна людина сьогодні об'єктивно потребує умов, які сприяють її особистісному, інтелектуальному та творчому зростанню. Вони можуть бути створені за допомогою сучасних освітніх технологій, здатних забезпечувати максимальний рівень індивідуалізації за допомогою широкого використання інформаційних та телекомунікаційних засобів, що досягається за рахунок посилення мотиваційного та цільового компонентів педагогічної технології.

У подальших дослідженнях планується розглянути підготовку студентів педагогічних ВНЗ до організації особистісно-орієнтованого навчання в ЗОШ.

Список використаної літератури

1. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И.С. Якиманская. – М. : Педагогика, 1996. – 96 с.
2. Сериков В.В. Личностный подход в образовании: концепция и технология / В.В. Сериков. – Волгоград, 1994. – С. 42–43.
3. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш.А. Амонашвили. – Мн. : Университетское, 1990. – 560 с.
4. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення : навч. посіб. / В.С. Лозниця. – К. : Ексоб, 2006. – 304 с.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2014.

Захарова Л.В. Методологические основы организации личностно-ориентированного обучения школьников

В статье рассмотрено понятие “личностно-ориентированное обучение”. Определены отличия личностно-ориентированного обучения школьников от традиционного, значение личностно-ориентированного обучения в формировании личности. Рассмотрены психолого-дидактические характеристики, обеспечивающие личностно-ориентированную направленность урока.

Ключевые слова: личностно-ориентированное обучение, личность, мотивация.

Zakharova L. Methodological basis for the organization student-centered learning students

The article discusses the concept of “student-centered learning”. Unlike defined student-centered learning students from the traditional meaning of student-centered learning in shaping personality. Considered psychological and didactic characteristics, providing student-oriented focus of the lesson. Definitely the basics of student-centered teaching students the value for self-identity. Student-oriented education provides guidance on training, education and development of all students based on their individual characteristics. In terms of student-centered approach, educational technology training should focus on personal development and creativity. The purpose of student-centered learning is to identify the subjective experience of each student and providing psychological and educational assistance in the formation of his personality, the life of self-fulfillment.

If the traditional education of each student brings to the individual parameters of the pre-set quality, the learner-oriented education based on the recognition of the uniqueness of subjective experience of the student as an important source of individual life.

Student-centered approach to education implies a conscious focus on the student’s personality, the process of interaction between teacher and student. Availability of teacher ideas about the nature, structure, and the structure of the learner-centered approach allows it to more appropriately and efficiently model and build in accordance with this specific orientation training sessions and educational events.

Key words: *student-centered learning, personality, motivation.*